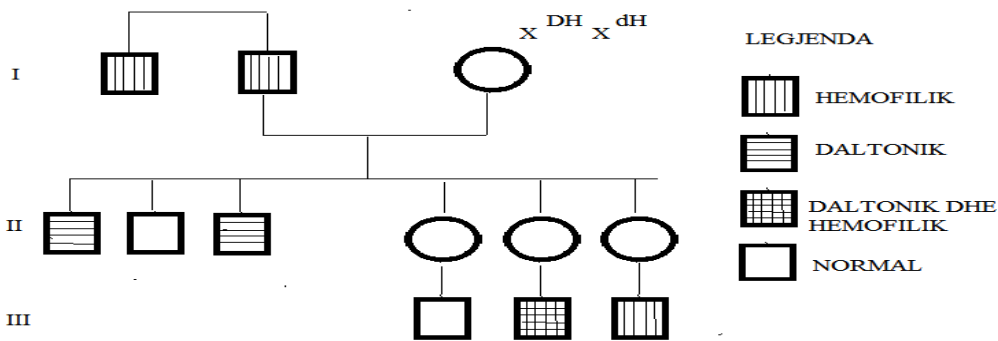

1. Në pemën gjenealogjike të mëposhtme takohen dy sëmundje që janë përkatësisht hemofilia dhe daltonizmi. Duke supozuar që bashkëshortët e II₄, II₅ dhe II₆ janë normalë, arsyetoni për përcaktimin e gjenotipeve të secilit individ në pemë. **13 pikë**

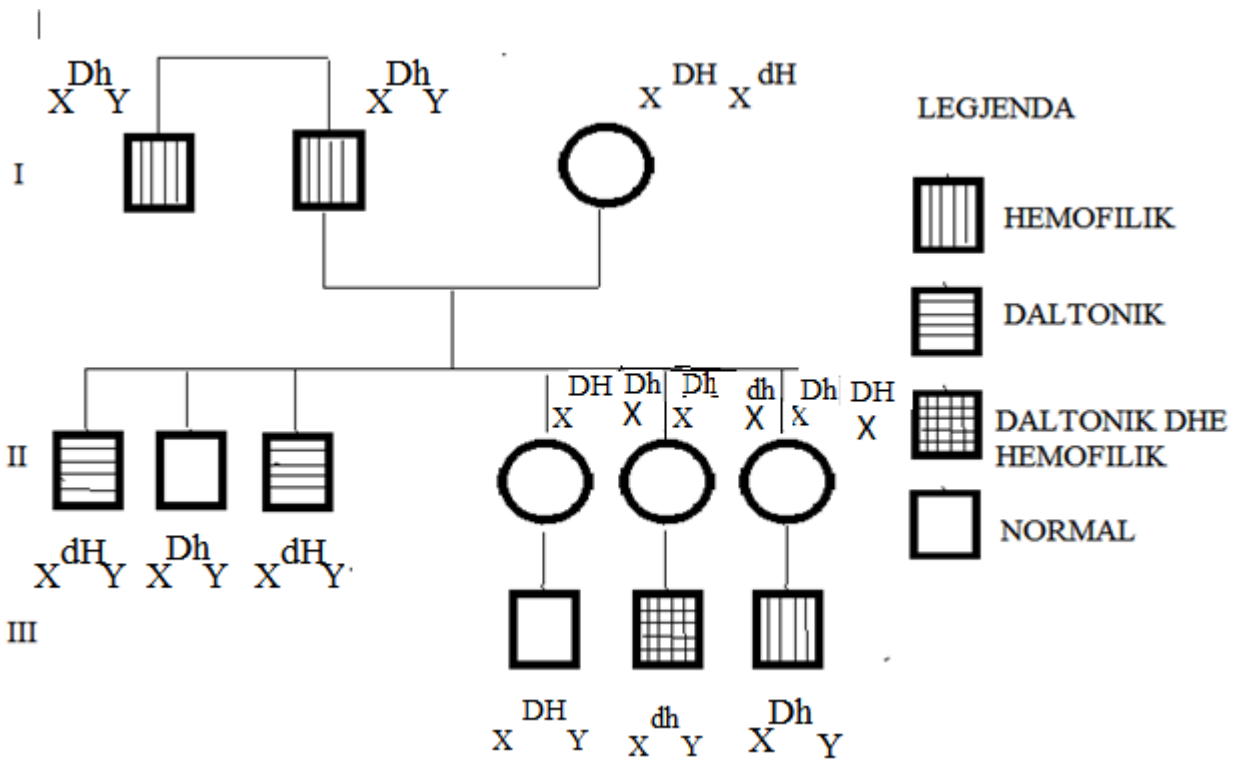

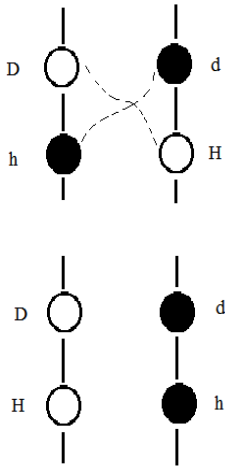
Përgjigje:

Arsyetimi për gjenotipete secilit individ vlerësohen me **1 pikë**.

11 pikë

Shpjegimi i vendosjes së gjeneve D dhe H para dhe pas ndodhjes së dukurisë së krosingoverit vlerësohet me **2 pikë**.

Shënojmë me shkronjat **H** dhe **D** alelet normale dhe me shkronja të vogla **h** dhe **d** alelet përgjegjëse të këtyre dy sëmundjeve.

Le të analizojmë meshkujt e kësaj peme:

Ata janë hemizigotë për gjenet e ndodhur mbi kromozomin **X**.

- **I₁**, **I₂** dhe **III₃** janë hemofilikë dhe me shikim normal të ngjyrave, pra **X^{Dh}Y**.
- **II₁** dhe **II₃** janë daltonikë, pra me gjenotip **X^{dH}Y**.
- **II₂** dhe **III₁** janë të shëndoshë, pra **X^{DH}Y**.
- **III₂** është njëkohësisht daltonik dhe hemofilik **X^{dh}Y**.

Le të analizojmë femrat e kësaj peme:

I₃ ka fenotip normal, por ka lindur djem daltonikë (**II₁** dhe **II₃**) dhe të shëndoshë (**II₂**).

Prandaj ajo është heterozygote për daltonizmin dhe homozygote normale për hemofilinë.

Kromozomi që ajo ka tejuar **II₁** dhe **II₃** është **X^{dH}** dhe kromozomi që i ka dhënë **II₂** është **X^{DH}**, pra gjenotipi i saj është **X^{DH}X^{dH}**.

II₄, **II₅** e **II₆** kanë marrë nga babai i tyre kromozomin **X^{Dh}**. Gruaja **II₄** ka lindur një djalë normal, prandaj ajo ka marrë nga e ëma kromozomin **X^{DH}** që ia ka dhënë të birit ndaj gjenotipi i saj është **X^{DH}X^{Dh}**.

II₆ ka lindur një djalë hemofilik, gjë që shpjegohet me tejëimin e kromozomit **X^{Dh}** të marrë nga i ati i saj, pra ajo ka një gjenotip **X^{Dh}X^{DH}**.

II₅ ka lindur një djalë hemofilik e daltonik, pra ajo duhet ti ketë të dyja këto gjene në kromozomet **X** të saj. Ajo ka marrë nga i ati detyrimisht kromozomin **X^{Dh}** dhe nga e ëma atë **X^{dH}**, pra gjenotipi i saj është **X^{Dh}X^{dH}**. Por si ka mundësi që ajo të lindë një djalë me gjenotip **X^{dh}Y**? Arsyeja është kjo:

Midis dy kromozomeve **X** të nënës , ndërmjet lokuseve të dy sëmundjeve ka ndodhur një kryqkëmbim, si rrjedhojë e të cilit është formuar një kromozom **X** rikombinant që përmban të dy gjenet **d** e **h**, të cilin ia ka tejëuar djalit të saj.

2. Në një popullatë në ekuilibër gjenetik janë gjetur këto të dhëna për sistemin ABO të grupeve të gjakut:

360 individë me grup gjaku A, 120 individë me grup gjaku B, 30 individë me grup gjaku AB dhe 490 individë me grup gjaku O.

a) Të njehsohen shpeshtitë e aleleve A, B dhe O. **4 pikë**

b) Cila është shpeshtia e individëve homozigotë të grupit A të gjakut? **4 pikë**

Përgjigje:

*Njehsimi i shpeshtive relative të grupeve të gjakut vlerësohen me **1 pikë**.*

*Njehsimi i shpeshtive të secilit alel vlerësohet me **1 pikë**. **3 pikë***

*Njehsimi i p^2 (AA) vlerësohet me **1pikë**.*

*Njehsimi i $2pr$ (AO) vlerësohet me **1pikë**.*

*Njehsimi i shpeshtisë së gjithë individëve me grup A të gjakut vlerësohet me **1pikë**.*

*Njehsimi i shpeshtisë të individëve homozigotë AA si pjesë e gjithë individëve të grupit A vlerësohet me **1 pikë**.*

a) Shpeshtitë i shënojmë përkatësisht:

p - shpeshtia e alelit A

q - shpeshtia e alelit B

r - shpeshtia e alelit O

Shpeshtitë fenotipike të cilat na jepen në vlera absolute i kthejmë në shpeshti relative, duke i pjestuar me numrin e përgjithshëm dhe fitojmë këto të dhëna:

Grupi i gjakut	Numri i individëve	Shpeshtia relative
A	360	0,36
B	120	0,12
AB	30	0,03
O	490	0,49

Shuma	1000	1
-------	------	---

Shpeshitia e alelit O është:

$$rO = \sqrt{O} = \sqrt{0,49} = 0,7$$

$$rO = 0,7$$

Shpeshitia e alelit A është:

$$pA = \sqrt{(p+r)^2 - r^2} = \sqrt{0,36 + 0,49 - 0,49} = 0,22$$

$$pA = 0,22$$

Shpeshitia e alelit B është:

$$qB = \sqrt{(q+r)^2 - r^2} = \sqrt{0,12 + 0,49 - 0,49} = 0,08$$

$$qB = 0,08$$

Shuma e tre shpeshitive: $p + q + r = 0,7 + 0,22 + 0,08 = 1,00$

b) Në këtë popullatë me grupin A të gjakut janë individët AA dhe AO.

Meqë popullata është në ekuilibër gjenetik mund të shkruajmë:

$$AA = p^2 \text{ dhe } AO = 2pr$$

$$AA = p^2 = 0,22^2 = 0,048$$

$$AO = 2pr = 2 \times 0,22 \times 0,7 = 0,308$$

Shpeshitia e gjithë individëve me grup gjaku A është: $0,048 + 0,308 = 0,356$

Prej gjithë individëve me grupin A të gjakut, pjesa e homozigotëve është:

$$0,048 / 0,356 = 0,135 \text{ ose } 13,5\%.$$

3. Në kryqëzimin midis individëve heterozigotë +++/rst dhe homozigotë recesivë rst/rst, pasardhësit që lindën nga ky kryqëzim rezultuan si më poshtë:

+++ 413

rst 426

++t 6

rs+ 3

+ s t 170

r + + 161

+ s + 47

r + t 54

a) Përcaktoni renditjen e tre gjeneve **r**, **s** dhe **t**.

10 pikë

b) Llogaritni koincidencën dhe interferencën.

2 pikë

Përgjigje:

*Përcaktimi i individëve të njëjtë me prindërit vlerësohet me **1 pikë***

*Përcaktimi i individëve me krosingover të dyfishtë vlerësohet me **1 pikë***

*Përcaktimi i individëve me krosingover të njëfishtë vlerësohet me **1 pikë***

*Përcaktimi i frekuencave të individëve të njëjtë me prindërit vlerësohet me **1 pikë***

*Përcaktimi i frekuencave të individëve me krosingover të dyfishtë vlerësohet me **1 pikë***

*Përcaktimi i individëve me krosingover të njëfishtë vlerësohet me **1 pikë***

*Njehsimi i distancës (r-t) vlerësohet me **1 pikë***

*Njehsimi i distancës (t-s) vlerësohet me **1 pikë***

*Njehsimi i distancës (r-s) vlerësohet me **1 pikë***

*Ndërtimi i hartës gjenetike vlerësohet me **1 pikë***

*Njehsimi i koincidencës vlerësohet me **1 pikë***

*Njehsimi i interferencës vlerësohet me **1 pikë***

Klasifikimi i pasardhësve:

Klasa e njëjtë me prindërit (413 + 426=839)

+ + + 413

r s t 426

Klasa me krosingover të dyfishtë (6+3= 9)

+ + t 6

r s + 3

Klasa me krosingover të njëfishtë

Grupi i parë (170+161=331)

+ s t 170

r + + 161

Grupi i dytë (47+54=101)

+ s + 47

r + t 54

Krahasojmë grupin prindëror me grupet me krosingover të dyfishtë dhe të njëfishtë për të gjetur radhën e vendosjes së gjeneve.

Klasa e njëjtë me prindërit

+ + +

r s t

Klasa me krosingover të dyfishtë

+ t +

r + s

Klasa me krosingover të njëfishtë

Grupi i parë

r + +

+ t s

Grupi i dytë

++s

r t+

Prindërore	(r - t - s)	0,655
I dyfishtë	(r + s)	0,007
I njëfishtë	(r - t)	0,256
I njëfishtë	(t - s)	0,079

Njehsojmë distancat në hartë

$$(r-t) 0,007 + 0,256 = 0,263 \text{ ose } 26,3 \text{ njk}$$

$$(t-s) 0,007 + 0,079 = 0,086 \text{ ose } 8,6 \text{ njk}$$

$$(r-s) 0,335 \text{ ose } 33,5 \text{ njk}$$

$$r \underline{\hspace{2cm}} \mathbf{26,3} \underline{\hspace{2cm}} t \underline{\hspace{2cm}} \mathbf{8,6} \underline{\hspace{2cm}} s$$

Njehsojmë koincidencën

$$K = 0,007 / 0,263 \times 0,086$$

$$K = 0,31$$

Njehsojmë interferencën

$$I = 1 - 0,31 = 0,69$$

$$I = 0,69$$

4. Parimi i punës sipas mekanizmit të çiftimit të kundërt (feed-back -) është shumë i rëndësishëm për ruajtjen në normë të parametrave homeostatikë të organizmit.

Analizoni ruajtjen në normë të trusnisë arteriore të gjakut (tensionit të gjakut).

6 pikë

Përgjigje:

Analiza e tejçimi të ngacimit për cdo nivel vlerësohet me 1 pikë

Receptorët – nervi ndijor – qendra nervore në tru – nervi lëvizor – zemër – enë gjaku

Në qoftë se në një moment rritet presioni arterial, atëhere presioni i gjakut ngacmon receptorët e enëve të gjakut. Si rrjedhojë receptorët e tejçojnë ngacimin me nervin ndjesor në qendrën përkatëse në tru. Në këtë nivel kryhet njohja dhe analiza e informacionit. Si rrjedhojë do të jepet mesazhi për uljen e ritmit të rrahjeve të zemrës dhe për zgjerimin e enëve të gjakut. Ky reagim ndihmon organizmin që të kompesojë rritjen e presionit arterial.

5. Hematokriti i një individi me masë 52 kg është 39%. Përcaktoni te ky individ vëllimin e:

a) gjakut

1 pikë

b) plazmës

1 pikë

c) rruazave të gjakut

1 pikë

Përgjigje:

Njehsimi i vëllimit të gjakut vlerësohet me 1 pikë

Njehsimi i vëllimit të plazmës vlerësohet me 1 pikë

Njehsimi i vëllimit të rruazave të gjakut vlerësohet me 1 pikë

$$\text{Hematokriti} = v_q/v_{gj} = 0.39$$

V_q = vëllimi i qelizave

a) V_{gj} = vëllimi i gjakut

$$V_{gj} = 0.08 \times m_i ; m_i = 52 \text{ kg}$$

$$V_{gj} = 0.08 \times 52 = 4.16 \text{ l}$$

b) $V_q = \text{hematokrit} \times v_{gj} = 0.39 \times 4.16 = 1.6$

c) $V_p = V_{gj} - V_q = 4.16 \text{ l} - 1.6 = 2.56 \text{ l}$

6. Fotosinteza luan një rol shumë të rëndësishëm jetik për bimët.

CO₂ dhe O₂ konkurojnë me njëri – tjetrin për tu lidhur me ribulozo-difosfat.

Analizoni ecurinë e këtyre reaksioneve.

4 pikë

Përgjigje:

Përcaktimi i konkurrencës së CO₂ dhe O₂ për të njëjtën qendër aktive të enzimës RuBp-karboksilazë vlerësohet me 2 pikë.

Drejtimi i reaksioneve kur CO₂ lidhet me RuBp vlerësohet me 1 pikë.

Drejtimi i reaksioneve kur O₂ lidhet me RuBp vlerësohet me 1 pikë.

Enzima RuBp-karboksilazë katalizon si lidhjen RuBp me CO₂, ashtu edhe lidhjen RuBp me O₂. Të dy molekulat janë substrate që konkurojnë me njëri – tjetrin për të njëjtën qendër aktive të enzimës. Kur përqëndrimi i CO₂ në stromën e kloroplastit është më i lartë në krahasim me përqëndrimin e oksigjenit, atëherë CO₂ lidhet me RuBp dhe si pasojë fillon cikli Kalvin – Benson.

Kur përqëndrimi i CO₂ është më i ulët në krahasim me përqëndrimin e oksigjenit, atëherë oksigjeni lidhet me RuBp dhe si pasojë ndodh fotorespirimi.

7. Sistemi nervor luan një rol të rëndësishëm për njohjen dhe përshtatjen me kushtet e rrethinës. Analizoni me anë të një shembulli funksionet e fushave parësore ndijore dhe të fushave shoqëruese.

4 pikë

Përgjigje:

Funksioni i fushave parësore ndijore dhe fushave shoqëruese vlerësohet me 2 pikë.

Funksioni i fushës pamore kryesore dhe fushës shoqëruese vlerësohet me 2 pikë.

Për organet e shqisave janë përgjegjëse në tru fusha fushat parësore ndijore dhe fusha shoqëruese. Të dyja këto fusha funksionojnë të lidhura ngushtësisht me njëra-tjetrën.

Te shqisa e të parit nëqoftëse dëmtohet fusha parësore, atëhere objekti shikohet me njolla të zeza. Në rast se dëmtohet fusha shoqëruese, atëhere pacienti ka mosnjohje pamore (shikon objektin por nuk e njeh atë).

